

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-50>

УДК 352:332.1

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

PUBLIC ADMINISTRATION AS A STRATEGIC TOOL FOR ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIES

Мовчанюк Анастасія Валентинівна

кандидат економічних наук, доцент,
Уманський національний університет садівництва
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1536-3408>

Movchaniuk Anastasiia

Uman National University of Horticulture

У статті розкрито основні проблемні питання інституційних засад публічного управління при забезпеченні сталого розвитку територій у контексті кризових ситуацій. З'ясовано, що надаючи владні повноваження органам місцевого самоврядування, в процесі реалізації реформи децентралізації, державна стратегія була спрямована на здійснення нових підходів щодо регіональної політики, яка полягає у стимулюванні місцевих громад до нарощування ними власного конкурентоспроможного потенціалу за рахунок: інноваційного, інвестиційного, інклюзивного розвитку; фінансової децентралізації; раціонального розпорядження ресурсними джерелами та здійснення природоохоронних заходів та інше. Підкреслено, що для досягнення сталого розвитку територіальних громад необхідно визначити їх ресурсну базу та збалансувати економічні, соціальні аспекти суб'єктів господарювання, ретельно проаналізувати ситуацію у різних секторах економіки. Наголошено на значенні стратегічного планування як важеля для створення системного потенціалу, необхідного для досягнення цілей стратегічного розвитку територій. Саме тому, стратегічними інструментами публічного управління при забезпеченні сталого розвитку території мають стати: підвищення ефективності економічного потенціалу території, здатність забезпечення повної зайнятості працездатного населення, підвищення рівня життя жителів, вирішення екологічних питань.

Ключові слова: публічне управління, сталий розвиток, стратегічне планування, територіальна громада.

The article explores the main problematic issues of institutional foundations of public administration in ensuring sustainable development of territories in the context of crisis situations. It has been clarified that by granting governance powers to local self-government bodies in the process of implementing decentralization reforms, the state strategy was aimed at implementing new approaches to regional policy, which involve stimulating local communities to increase their own competitive potential through: innovative, investment, inclusive development; financial decentralization; rational management of resource sources and implementation of environmental measures, and more. It is emphasized that to achieve sustainable development of territorial communities, it is necessary to identify their resource base and balance the economic, social aspects of economic entities, carefully analyze the situation in various sectors of the economy. The importance of strategic planning as a lever for creating systemic potential necessary to achieve the goals of territorial strategic development is emphasized. Therefore, the strategic instruments of public administration in ensuring sustainable territorial development should include: increasing the efficiency of the economic potential of the territory, the ability to ensure full employment of the able-bodied population, improving the standard of living of the inhabitants, and addressing environmental issues. Achieving the goals of sustainable development for territorial communities should be viewed through the prism of cooperation among the public sector, civil society organizations, and business structures. Priority directions of public administration on the path to ensuring the capability of territorial communities for their own sustainable development should include decisions regarding the rational use of productive, natural, labor, financial, and investment resources, interaction with local economic entities, ensuring ecological sustainability, and enhancing potential through the expansion of innovation and investment projects.

Keywords: public administration, sustainable development, strategic planning, territorial communities.

Постановка проблеми. Проблематика публічного управління та адміністрування, як інструментів забезпечення сталого розвитку України в умовах повномасштабного воєнного вторгнення росії на територію нашої держави, полягає в тому, що у публічному секторі управління доволі гостро постали одночасно проблеми економічного, соціального та екологічного характеру. Одночасно з цим, у зв'язку з глобалізаційними процесами, які впливають на національну економіку, соціальну сферу стає важливим удосконалення публічного управління, зокрема в контексті сталого розвитку місцевих громад в Україні. Це дозволить ефективно та оперативно реагувати на виклики, що виникають, як в економічному, так і публічному просторах територіальної громади, забезпечуючи своєчасні та ефективні заходи для їх вирішення. У такому контексті, розуміння та впровадження ефективних стратегій публічного управління стають ключовими факторами для забезпечення сталого розвитку територій. Дана тема відкриває широкі можливості для дослідження та розробки практичних заходів з метою оптимізації управлінських процесів у період воєнного стану та досягнення сталого розвитку територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням публічного управління в контексті стратегій та механізмів реалізації концепції сталого розвитку активну увагу приділяють як вітчизняні та іноземні вчені, серед яких: Ю. Лупенко, М. Малік, Г. Кларк, Л. Корнійчук, Ю. Пастух, О. Федосєєв, М. Шкільняк, К. Снеддон, В. Трофимова, Б. Хьюс, К. Шеєла та інші. Незважаючи на беззаперечний вклад науковців, варто відзначити, що війна ставить нові виклики та завдання перед органами публічної влади у вирішенні завдань сталого розвитку, тому пошук ефективних механізмів досягнення цих цілей потребує проведення подальших ґрунтовних наукових досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Стаття має на меті провести аналіз проблем у публічному управлінні сталим розвитком територій, розглянути можливі шляхи їх вирішення та запропонувати конструктивні підходи щодо поліпшення управління для забезпечення сталого розвитку територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. У період воєнного стану, коли територіальні громади зазнають серйозних випробувань та викликів, здійснення дієвого публічного управління стає надзвичайно

актуальним. За рахунок ефективно організованої системи публічного управління можливо досягти сталого розвитку територій, розв'язати існуючі проблемні питання соціально-економічних напрямів. Варто зазначити, що покращення системи публічного управління в Україні потребує реалізації підвищення рівня ефективності роботи її механізмів. Державні та місцеві органи влади повинні формувати стратегічні цілі та напрями системи публічного управління спрямовуючи її на розвиток територіальних громад, розвитком яких і визначається стабільний розвиток регіонів та держави в цілому. Наразі, на перший план виходить вирішення проблем, які охоплюють не лише соціальну, але й економічну та екологічну сфери. Це пояснюється тим, що в умовах кризового стану національної економіки публічне управління має швидко адаптуватися до змін територіального розвитку та стратегічно спрямовувати свою діяльність на життєзабезпечення сталого розвитку територій.

Для досягнення сталого розвитку територіальних громад необхідно визначити їх ресурсну базу та збалансувати економічні, соціальні аспекти суб'єктів господарювання, ретельно проаналізувати ситуацію у різних секторах економіки. За рахунок підвищення ефективності економічного потенціалу території, здатності забезпечення повної зайнятості працездатного населення, підвищення рівня життя жителів, вирішення екологічних питань і визначається сталий розвиток території.

В площині публічного сектору управління, стратегічне планування відіграє важливу роль у досягненні цілей сталого розвитку. Цей процес не лише визначає далекоглядні цілі, але також формує конкретні стратегії для їх успішного досягнення. Стратегічне планування – це постійний процес, який не закінчується і виступає як системний підхід, що дозволяє встановлювати пріоритети, ефективно розподіляти ресурси та координувати дії всіх зацікавлених сторін. Стратегічне планування сприяє забезпеченню взаємодії між різними рівнями управління, створює механізми для моніторингу та оцінки виконання стратегій, а також сприяє постійній адаптації до змінних умов. Дотримання принципів відкритості, до участі в процесах розробки стратегій, сприяє посиленню довіри громадськості до діяльності публічних установ та органів влади. Такий підхід робить стратегічне планування не лише інструментом досягнення

конкретних цілей, але і виступає важливою складовою у процесі визначення суспільної думки щодо формування стратегічних напрямків розвитку та управління територіями.

Формування незалежної, демократичної, правової української держави є тривалим процесом який вимагає від усіх управлінських структур ефективної та відповідальної діяльності за реалізацію державної політики, економічне та ефективне витрачання ресурсів в умовах сталого розвитку.

З урахуванням докорінних суспільних змін, спрямованих на європейський вектор розвитку нашої держави, закріплених Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5, в Стратегії сталого розвитку «України-2020» [6] визначено основні чотири напрями реалізації структурних реформ, які ґрунтуються на: розвитку, безпеці, відповідальності, гідності. У межах названих стратегічних векторів руху передбачено реалізацію 62 реформ та програм розвитку держави. Однією із першочергових реформ і програм, у реалізації державної політики, стало проведення децентралізації та реформування державного управління.

Створення дієвої системи публічного управління є одним з основних факторів забезпечення конкурентоспроможності держави на шляху до європейської інтеграції. Напрями, які були обрані Україною в плані стратегічного розвитку, передбачають проведення реформи державного управління, яка полягає в побудові ефективної, прозорої структури публічної адміністрації здатної забезпечувати реалізацію цілісної державної політики спрямованої на сталий суспільний розвиток територій та своєчасне реагування на внутрішні та зовнішні виклики. Вагоме місце в реформуванні публічного управління відводиться сфері децентралізації, завдяки якій здійснено відхід від централізованої моделі управління в державі до забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудови ефективної системи територіальної організації влади, яка базується на принципах субсидіарності, повсюдності і фінансовій самодостатності місцевого самоврядування [2].

Реформування територіальної організації влади на засадах децентралізації є одним із ключових напрямів системних суспільних трансформацій в Україні. Базовою складовою цієї реформи є оптимізація просторової основи функціонування органів влади, якою виступає адміністративно-територіальний устрій. Метою такої оптимізації є створення ефективної системи публічної влади в адмі-

ністративно-територіальних одиницях, здатної забезпечити сприятливі умови для життя людей та можливості для стійкого соціально-економічного розвитку територій шляхом раціонального використання їхнього потенціалу.

Фундаментальним документом, що визначає стратегічні цілі щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави став Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [4]. Стратегічне бачення сталого розвитку України ґрунтується на забезпеченні національних інтересів та виконанні міжнародних зобов'язань України щодо переходу до сталого розвитку. Такий розвиток передбачає:

- подолання без балансів в економічній, соціальній та екологічній сферах;
- трансформацію економічної діяльності, перехід на засади «зеленої економіки»;
- побудова безпечного, соціально згуртованого суспільства з належним врядуванням та інклюзивними інституціями;
- забезпечення партнерської взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу, науки освіти та організації громадянського суспільства;
- повна зайнятість населення;
- високий рівень науки, освіти та охорони здоров'я;
- підтримка довкілля в належному стані, який забезпечуватиме якісне життя та благополуччя теперішнього та майбутніх поколінь;
- децентралізацію і впровадження регіональної політики, яка передбачає гармонійне поєднання загально національних та регіональних інтересів [4].

Інтеграція завдань Цілей сталого розвитку в публічне управління сприяє розбудові потенціалу державних установ, місцевого самоврядування, які є відповідальними за національний та територіальний розвиток за тематичними сферами сталого розвитку країни.

Ефективність інституційної система публічного управління, за рахунок якої можливо досягати визначених цілей сталого розвитку, має ґрунтуватись на об'єднанні законодавчих норм діяльності органів виконавчої влади усіх рівнів, органів місцевого самоврядування та залучення зацікавлених організацій громадянського суспільства, суб'єктів господарської діяльності різних форм власності. Дана система повинна базуватись на концепціях та доктринах національної стратегії сталого розвитку України.

Результативність прийнятих публічних управлінських рішень в рамках визначених цілей сталого розвитку необхідно аналізувати проведенням моніторингу індикаторів розвитку територій відповідно досягнутих економічних, соціальних, екологічних показників у динаміці.

Інституційну платформу для публічного управління сталим розвитком територіальних громад визначають законодавчими нормами закону України «Про місцеве самоврядування» [3].

Місцеве самоврядування, в контексті сталого розвитку громади, покликане забезпечувати формування єдиного безпекового простору на місцевому рівні, створювати підґрунтя для реалізації конституційних прав та свобод жителів громади, задовольняти потреби населення в отриманні якісних адміністративних та соціальних послугах, підтримувати розвиток демократичних засад та місцевих ініціатив щодо досягнення цілей сталого розвитку.

Сьогодні, коли країна перебуває в умовах війни, органи місцевого самоврядування повинні чітко формулювати стратегічні й оперативні цілі діяльності для забезпечення сталого розвитку своєї територіальної громади.

На наше бачення стратегічні цілі для досягнення сталого розвитку територій повинні ґрунтуватись на:

- взаємодії із зовнішнім та внутрішнім середовищем, залучаючи грантові, урядові, місцеві фінансові ресурсів;
- співпраці з організаціями громадського суспільства при розробці інвестиційних проектів;
- поглибленні професійних знань та вмінь керівників і спеціалістів виконавчих органів;
- створенні інформаційно-аналітичних баз показників результативності виконання запланованих видів діяльності, заходів, робіт, тощо;
- ефективності використовуваних технологій бюджетування соціальних, комунальних, екологічних проблем [8].

У важкий для країни час, спричинений воєнною агресією РФ, поєднання принципів децентралізованого управління з централі-

зованою системою у прийнятті життєво важливих рішень є беззаперечно вірним та необхідним. Взаємодія має спрямовуватись на вирішення першочергових завдань і пошуку підходів, методів, які допоможуть органам місцевого самоврядування забезпечити їх максимальну ефективність в управлінні ресурсним потенціалом територій, налагодити координацію діяльності всіх владних інституцій, сприяти діяльності суб'єктів господарювання, що в свою чергу, позитивно відзначатиметься на рівні економічного зростання виробничих сегментів та забезпеченості формування доходних частин місцевих бюджетів.

Процеси децентралізації підвищують рівень відповідальності органів місцевого самоврядування, від інституційної спроможності яких залежать можливості у досягненні цілей сталого розвитку місцевих територій.

Надаючи владні повноваження органам місцевого самоврядування, в процесі реалізації реформи децентралізації, державна стратегія була спрямована на здійснення нових підходів щодо регіональної політики, яка полягає у стимулюванні місцевих громад до нарощування ними власного конкурентоспроможного потенціалу за рахунок: інноваційного, інвестиційного, інклюзивного розвитку; фінансової децентралізації; раціонального розпорядження ресурсними джерелами та здійснення природоохоронних заходів та інше.

Висновок. Отже, сучасна парадигма публічного управління передбачає наявність системи стратегічного планування для забезпечення сталого розвитку території. Досягнення цілей сталого розвитку територіальних громад необхідно розглядати крізь призму співпраці публічного сектору, громадських організацій, бізнес-структур. Пріоритетними напрямками публічного управління на шляху забезпечення спроможності територіальних громад власного сталого розвитку мають стати рішення щодо раціонального використання виробничих, природних, трудових, фінансових та інвестиційних ресурсів, взаємодії з місцевими суб'єктами господарювання, забезпечення екологічної стійкості, підвищення потенціалу на основі розширення інноваційно-інвестиційних проектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Булавка О. Г. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2030 року. Київ : ННЦ ІАЕ. 2020. 60 с.
2. Мовчанюк А. В. Концептуальні основи реформування системи державного управління в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. № 2 (25). 2020. С. 20 – 24.

3. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21.05.1997 № 280/97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
4. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.07.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету міністрів України від 05.08.2020 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF>
6. Стратегія сталого розвитку «України – 2020» : Указ Президента України від 12.10.2015 № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
7. Світовий О. М., Мовчанюк А. В., Дяченко М. І. Реформування адміністративно-територіального устрою в умовах децентралізації влади: проблеми та перспективи. *Право та державне управління*. № 3. 2020. С. 157–161. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.3.23>
8. Patyka N., Sokolova A., Movchaniuk A., Sysoieva I., Khirivskiy R. Ukraine's rural areas in the conditions of decentralization and local self government reform: challenges and prospects. *Agricultural and Resource Economics*. 2023. Vol. 9. № 3. P. 266–295. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.03.12>

REFERENCES:

1. Lupenko Y. O., Malik M. Y. & Bulavka O. G. (2020) *Stratehichni napriamy staloho rozvytku silskykh terytorii na period do 2030 roku* [Strategic directions of sustainable development of rural areas until 2030]. Kyiv: NNC IAE. 60 p. (in Ukrainian).
2. Movchaniuk, A. V. (2020) Kontseptual'ni osnovy reformuvannya systemy derzhavnoho upravlinnya v Ukrayini [Conceptual basis of reforming public administration system in Ukraine]. *Public Administration and Customs Administration*, vol. 2 (25), pp. 20–24. (in Ukrainian)
3. Pro mistseve samovriaduvannya : Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 № 280/97 [On local self-government: Law of Ukraine (May 21, 1997)]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (in Ukrainian)
4. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30.07.2019 № 722/2019 [About the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period until 2030 : Decree of the President of Ukraine. (July 30, 2019)]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019> (in Ukrainian)
5. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky: Postanova Kabinetu ministriv Ukraini vid 05.08.2020 № 695 [On the approval of the State Strategy for Regional Development for 2021–2027: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine (August 05, 2020)]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF> (in Ukrainian).
6. Stratehiia staloho rozvytku «Ukrainy – 2020» : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12.10.2015 № 5/2015 [Sustainable Development «Strategy Ukraine's 2020» : Decree of the President of Ukraine (October 12, 2015)]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (in Ukrainian).
7. Svitoviy, O. M., Movchaniuk, A. V., & Dyachenko, M. I. (2020) Reformuvannya administratyvno-terytorialnoho ustroiu v umovakh detsentralizatsii vlady: problemy ta perspektyvy [Reforming the administrative-territorial system in conditions of decentralization of power: problems and prospects]. *Law and public administration*, vol. 3, pp. 157–161. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.3.23> (in Ukrainian).
8. Patyka, N., Sokolova, A., Movchaniuk, A., Sysoieva, I., & Khirivskiy, R. (2023). Ukraine's rural areas in the conditions of decentralization and local self-government reform: challenges and prospects. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 9(3), 266–295. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.03.12>